Fra teknologi til velfærd: Om samfundsvidenskabernes bidrag til innovation

Bjarke Oxlund, professor og institutleder, Sociologisk Institut, Københavns Universitet, box@soc.ku.dk
Rune Heiberg Hansen, stabschef, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet, rune.heiberg@samf.ku.dk
Vibeke Jenny Koushede, professor og dekan, Det Samfundsvidenskabelige fakultet, Københavns Universitet, vjk@samf.ku.dk

Med lanceringen af SMV-regeringens "Strategiske prioriteter for forskning og innovation 2026-2029" i oktober 2025 rykkede innovation højt op på den forskningspolitiske dagsorden. Samtidig står universitetsloven overfor en revision, hvor innovation kommer til at figurere på niveau med forskning og undervisning. Det rejser spørgsmål om, hvad vi forstår ved innovation i samfundsvidenskaberne, og hvordan vi kan arbejde med innovation i praksis?

Med afsæt i en kort gennemgang af innovationsbegrebets historie siden Joseph Schumpeters bog om økonomisk udvikling udkom i 1911, argumenterer vi for, at man kan forstå samfundsvidenskabernes primære bidrag til innovation ud fra to tilgange til proces. Den ene handler om proces forstået som udkomme, hvor innovationen består i ændrede procedurer eller praksisser, mens den anden fokuserer på proces som forløb, hvilket henviser til orkestreringen af åbne og distribuerede innovationsprocesser blandt multiple aktører. Vi konkluderer, at samfundsvidenskaberne kan bidrage substantielt til innovation i det offentlige helt generelt og til velfærdsinnovation mere specifikt.

Innovation som politisk prioritet for forskningen

SVM-regeringens udspil til strategiske prioriteter for forskning og innovation 2026-2029 talte et klart og tydeligt sprog i forhold til behovet for at sikre, at det danske samfund bliver bedre til at omsætte videnskabelige indsigter til innovative løsninger.

"Hvis Danmark – og Europa – skal forblive sikkert og konkurrencedygtigt i fremtiden, er der behov for at styrke innovationskraften og accelerere hastigheden, hvormed forskning kan omsættes til ny teknologi, nye virksomheder og innovative samfundsløsninger" (Regeringen, 2025: 3).

Denne klarhed er i vid udstrækning inspireret af den rapport om EU's konkurrenceevne, som den tidligere direktør for Den Europæiske Centralbank og tidligere italiensk premierminister Mario Draghi udgav i september 2024. I rapporten pegede Draghi på, at europæiske virksomheder mestendels investerer i modne teknologier, fordi vi i Europa mangler idéer, ambitioner samt evnen til at omsætte innovation til kommercialisering. Draghi opsummerede:

"For det første – og vigtigst af alt – må Europa i langt højere grad samle sine kræfter om at lukke innovationskløften til USA og Kina, især inden for avancerede teknologier" (Draghi, 2024: 6, forfatternes oversættelse).

Erkendelsen i både det danske regeringsudspil og i Draghi-rapporten er, at god forskning ikke nødvendigvis i sig selv skaber tilstrækkelig samfundsværdi. Udover manglende innovationskraft fremhævede Draghi-rapporten høje energipriser og manglende evne til at varetage egen sikkerhed i en geopolitisk ustabil verden som EU's store udfordringer. Energipriser og geopolitik er siden blevet aktualiseret med lukning af Hormuz-strædet og generel usikkerhed omkring energileverancer fra Mellemøsten som følge af den væbnede konflikt mellem USA, Israel og Iran, der i kombination med Ruslands invasion af Ukraine i 2022 har accelereret behovet for omlægning af Europas energiforbrug og -forsyninger. Udviklingen illustrerer fint Draghis pointe om, at spørgsmål om innovation, energi og sikkerhed er tæt forbundne.

> *Den offentlige innovationsdagsorden handler ikke kun om forbedret konkurrenceevne, men også om leverancen af velfærdsydelser under et demografisk og arbejdskraftmæssigt pres*

De internationale udfordringer står ikke alene, for samtidig befinder den danske velfærdsmodel sig i et krydspres af udfordringer med en ændret demografi og mangel på arbejdskraft. Den offentlige innovationsdagsorden handler ikke kun om forbedret konkurrenceevne, men også om leverancen af velfærdsydelser under et demografisk og arbejdskraftmæssigt pres (Sørensen og Torfing, 2022: 35), hvor befolkningen samtidig har højere forventninger til, hvad velfærdsstaten kan levere end tidligere (Greve, 2023: 86; Greve og Rostgaard, 2023: 7). Samtidig peger en rapport fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd på, at kommunerne i dag mangler et system, der kan bringe forskning bedre i spil i løsningen af disse opgaver i form af det, som rådet kalder "forskningsinformeret velfærdsinnovation" (Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, 2024). Hvordan samfundsvidenskaberne kan levere på den dagsorden, er et af de centrale temaer for denne artikel.

> *Der har manglet eksplicitte definitioner samt en klar terminologi for de bidrag, som samfundsvidenskaberne leverer til innovationsprocesser i den offentlige sektor*

Hvor de fleste kan genkalde sig billedet af samfundsvidenskabelige forskere som eksperter, der bidrager til den offentlige debat om den økonomiske situation, den sikkerhedspolitiske dagsorden eller den demokratiske udvikling, vil de færreste have et klart indtryk af, hvilken rolle samfundsvidenskabelige forskere spiller i de processer, der fører idéer fra forskning over udvikling til implementering af innovative løsninger i den offentlige sektor. Det skyldes bl.a., at der har manglet eksplicitte definitioner samt en klar terminologi for de bidrag, som samfundsvidenskaberne leverer til innovationsprocesser i den offentlige sektor.

Definition af innovation

Det kan være svært entydigt at definere, hvad offentlig innovation er, eftersom der findes et utal af definitioner med baggrund i forskellige disciplinære forståelser (Fuglsang, 2010: 67; Gopalakrishnan og Damanpour, 1997: 15; Hartley, Rønning, Fuglsang og Geuijen, 2022: 21). Faktisk har der været så stor uklarhed om definitionen af, hvad innovation er, at den britiske rigsrevision jævnligt er blevet citeret for i en rapport fra 2006 at have skrevet:

"Der er ikke nogen bredt accepteret eller gængs definition af, hvad der tæller som "innnovation" (National Audit Office, 2006: 4, forfatternes oversættelse; se også Fuglsang og Pedersen, 2011: 45, og Pollitt, 2011: 36).

Den britiske rigsrevision præciserede dog, at innovation må indebære et element af noget nyt, og dette nye må bringes til anvendelse i en given sammenhæng (National Audit Office, 2006: 6). Denne løse definition flugter med den brede definition, OECD senere har valgt at operere med i sin såkaldte Oslo Manual:

"En innovation er et nyt eller forbedret produkt eller proces (eller en kombination heraf), som i signifikant grad adskil-

ler sig fra enhedens tidligere produkter eller processer, og som er blevet gjort tilgængelig for enhedens brugere (produkt) eller taget i anvendelse (proces)" (OECD/Eurostat, 2018: 60, forfatternes oversættelse).

> *Samfundsvidenskaberne har en særlig rolle at spille, når det kommer til at orkestrere åbne og distribuerede innovationsprocesser med multiple aktører*

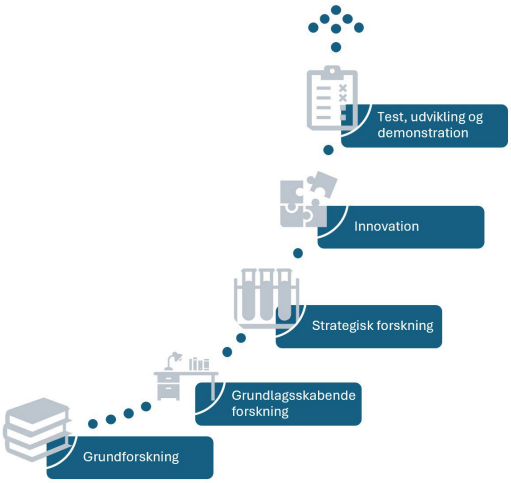
Der er bred anerkendelse af, at innovation kan indbefatte udviklingen af nye processer eller praksisser (Arundel, Bloch og Ferguson, 2019: 792-3), hvilket stemmer overens med vores brug af proces forstået som udkomme. Imidlertid argumenterer vi også for, at samfundsvidenskaberne har en særlig rolle at spille, når det kommer til at orkestrere åbne og distribuerede innovationsprocesser med multiple aktører, hvilket vi henviser til som proces forstået som forløb. Sidstnævnte vil med sin komplekse natur ofte afvige fra den lineære model, som produktorienteret innovation typisk vil følge fra laboratorium til varekatalog.

Offentlig innovation vil ofte tage form af forløb, hvor flere aktører ud fra forskellige perspektiver arbejder frem mod udvikling af bedre ydelser, øget effektivitet eller højere kvalitet i opgaveløsningen til gavn for borgerne (OECD, 2005: 22). Samfundsvidenskabelige forskere kan i den forbindelse bl.a. bidrage med indsigt i, hvilke processuelle forudsætninger, der skal være opfyldt, for at individer, grupper og lokalsamfund kan tage ejerskab over nye teknologier og indlejre dem i deres egne horisonter (Weisdorf, Vangkilde og Lex, 2025: 2).

På ironisk vis er det en repræsentant for samfundsvidenskaberne, der lagde kimen til den teknologiske innovationsforståelses historiske dominans. Således peger de fleste på den østrigske økonom Joseph Schumpeter som ophavsmanden til den klassiske forståelse af innovation som sammenhængen mellem ny teknologi og kommercialisering (Bekkers, 2007: 104; Cohendet og Simon, 2017: 33; Damanour og Aravind, 2011: 424; Héraud, 2017: 58; Mazzucato, 2013: 852; Rossi, 2002: 1-2).

Allerede ved årtusindeskiftet blev det bemærket, at den klassiske forståelse af innovation som produktinnovation er styrende for de politiske prioriteter (Etzkowitz, 2003: 316-8). Ser man på fordelingen

Figur 1: Lineær innovation



Kilde: Omarbejdet fra Regeringen (2025: 3)

af midler i SVM-regeringens "Strategiske prioriteter for forskning og innovation 2026-2029" (Regeringen, 2025), kan man konstatere, at det stadig er tilfældet. Her har man prioriteret mere end 15 milliarder kroner til teknologiudvikling og -omstilling, mens der er afsat under en halv milliard kroner til innovation med et socialt sigte. Det er derfor værd at tage et begrebshistorisk skridt bagud for at forstå, hvordan den teknologiinspirerede innovationsforståelse blev så dominerende.

Som vi vil illustrere i de kommende afsnit, er det først i nyere tid, at forståelsen af innovation har indbefattet proces som forløb, hvor aktører og netværk i fællesskab bidrager til nye måder at løse udfordringer og problemer på. Samfundsvidenskaberne har i den forbindelse en særlig rolle at spille i forhold til udviklingen af innovative løsninger på de udfordringer, som velfærdssamfundet står overfor (Bekkers, Edelenbos og Steijn, 2011: 4; de Vries, Bekkers og Tummers, 2016: 148-9). Denne tradition benævnes ofte offentlig innovation (Rønning, Hartley, Fuglsang og Geuijen, 2022: 1-2) eller social innovation (Mulgan, 2006: 145-146), eftersom den retter sig mod en udvikling af offentlige goder med afsæt i bred inddragelse af de berørte aktører

I dele af innovationslitteraturen omtales offentlig og social innovation undertiden som Schumpeter III (Fuglsang og Sundbo, 2007: 330), hvilket er en måde at anerkende innovationsbegrebets forankring i den Schumpeterske tradition, alt imens innovationsforståelsen udvides med et blik for inddragelse og bred deltagelse. Den begrebshistoriske gennemgang nedenfor tjener derfor ikke alene til at beskrive innovationsbegrebets udvikling fra Schumpeter I til Schumpeter III, men danner også grundlaget for at værdsætte samfundsvidenskabernes dobbelte bidrag til innovation: Først via en forståelse af innovation som "nye produkter og processer" associeret med Schumpeter I og II, og siden via en forståelse af innovation som "iterativ proces" associeret med Schumpeter III.

Schumpeter I og II: Innovation som nye produkter og processer

Den populære forståelse af innovation er stadig tæt knyttet til, hvad Damanpour og Aravind har kaldt et "teknologisk imperativ" (2011: 423), hvor innovation alene forstås som lineær teknologioverførsel fra forskning til kommercialisering, hvilket hænger nøje sammen med den dominerende skole, som Joseph Schumpeter lagde grunden til for mere end et århundrede siden. Her udkom Schumpeter, som i dag er fejret som intet mindre end en profet indenfor innovationsforskningen (McGraw, 2007), i 1911 på tysk med sin bog, *Theorie der wirtschaftlichen Entwicklung/Teori om økonomisk udvikling* (bogen udkom først i en revideret udgave på engelsk i 1934).

> *Schumpeter havde et skarpt blik for innovationens betydning for økonomisk og social udvikling, og han beskrev entreprenøren eller iværksætteren som en central person, der er i stand til at kombinere nye videnskabelige eller teknologiske ideer med risikovillig kapital i projekter med potentiale til at skabe kreativ destruktion*

Heri argumenterede Schumpeter for, at innovation og entreprenørskab udgør den vigtigste drivkraft for væksten i samfundet, fordi innovation skaber nye industrier, udvider eksisterende industrier, og dermed fører til en vækst i den samlede økonomi (Schumpeter, 1934; Fagerberg, 2013: 7). Schumpeter havde et skarpt blik for innovationens betydning for økonomisk og social udvikling, og han beskrev entreprenøren eller iværksætteren som en central person, der er i stand til at kombinere nye videnskabelige eller teknologiske ideer med risikovillig kapital i projekter med potentiale til at skabe kreativ destruktion (Croitoru, 2012: 140; Kuhlmann, Shapira og Smits, 2010: 2; Mazzucato, 2013: 852). Derfor definerede Schumpeter også innovation som nye kombinationer af eksisterende ressourcer, der er afhængig af en iværksætterfunktion for at overkomme inerti og mod-

stand mod forandring i det eksisterende miljø (Fuglsang, 2024).

I sit tidlige arbejde (såkaldt Schumpeter I) fokuserede Schumpeter mestendels på individuelle entreprenører, mens han i sit senere arbejde (såkaldt Schumpeter II) også inkluderede innovation udviklet af større forskningsteams i virksomheders afdelinger for forskning og udvikling (Fagerberg, 2006: 6; se også Malerba og Orsenigo, 1995: 47-8).

Centralt i Schumpeters begrebsapparat står distinktionen mellem *invention* og *innovation*, hvor førstnævnte er en produkt- eller procesidé i dens indledende form, mens sidstnævnte er forsøget på at få idéen til at materialisere sig i praksis (Fagerberg, 2013: 6). I Schumpeters univers er der ikke tale om innovation, hvis ikke en idé har haft økonomisk gennemslagskraft (Fuglsang, 2010: 67), og historien er da også fuld af eksempler på opfindere, der ikke har formået at omsætte deres opfindelser til profitable virksomheder (Fagerberg, 2013: 8).

Inden for denne klassiske forståelse skelnes der således ofte både mellem typer af innovation (f.eks. nye produkter, processer eller markeder) og mellem, hvor radikal en forandring, der er tale om. Forandringen kan variere fra trinvise justeringer (Bekkers, 2007: 104) til det, som Clayton Christensen (1997: xv) har kaldt "forstyrrende innovation" (*disruptive innovation*), sådan som det er kendt fra historien om, hvordan smartphones med indbyggede kameraer på kort tid reducerede Kodak og Nokias andele på markederne for henholdsvis digitale kameraer og mobiltelefoner.

Selv om samfundsvidenskabelige indsigter gennem historien har bidraget til markedsinnovation (tænk bare på EU's indre marked, liberaliseringen af flytrafikken i Europa, eller frit-valgs-ordninger i danske kommuner), vil det i mange sammenhænge være igennem arbejdet med mere borgernære inddragelsesprocesser, at samfundsvidenskaberne bidrager til innovation. Det er i den sammenhæng værd at bemærke, at de samfundsvidenskabelige discipliner qua deres faglige genstandsfelter automatisk er forhåndsorienterede mod forskellige samfundsmæssige skalaer (gående fra individ, familie, lokalsamfund over samfundsgrupperinger til regulering af stat og marked). Således vil psykologer, antropologer og sociologer ofte være mere borgernære i deres perspektiv end statskundskabere, jurister og økonomer, hvis fagligheder retter sig mod samfundets overordnede institutioner og systemer (herunder stat, lov og marked).

Uanset skala vil samfundsvidenskabelige bidrag til innovation ofte komme som forslag til ændringer i processer, praksisser eller måde at organisere sig på (proces som udkomme), og ofte vil disse forslag være udviklet gennem åbne og distribuerede innovationsprocesser (proces som forløb). Af nogle innovationsforskere er sidstnævnte blevet beskrevet som overgangen til Schumpeter III (Fuglsang og Pedersen, 2011: 48), og det giver god mening, al den stund at offentlige innovationsprocesser handler om at udvikle og omsætte ideer til handling (eller at designe et forløb fra *invention* til *innovation* for nu at blive i Schumpeters terminologi).

Schumpeter III: Innovation som iterativ proces

> *Vores centrale budskab er, at hvis vi skal finde nye og smartere måder at levere velfærdsydelser på, er der behov for samfundsvidenskabelige forskere, der i højere grad interagerer direkte med brugere, borgere, medarbejdere og beslutningstagere*

Med Schumpeter III sker der en forskydning i fokus fra produkt og proces som opfindelse eller udkomme til en forståelse af behovet for iterative innovationsprocesser baseret på samarbejde og samskabelse. Vores centrale budskab er, at hvis vi skal finde nye og smartere måder at levere velfærdsydelser på, er der behov for samfundsvidenskabelige forskere, der i højere grad interagerer direkte med brugere, borgere, medarbejdere og beslutningstagere indenfor sundhed, skole og uddannelse, daginstitution, beskæftigelse og ældrepleje. Her er vi i øvrigt helt på linje med OECD's seneste forudsigelser for forskning, teknologi innovation, hvor det (med fortsat ophæng til teknologi) understreges, at:

"Bredere deltagelse er en central løftestang til at øge innovationsgevinsterne. Ud over udbredelsen af eksisterende teknologier kan en bredere inddragelse af, hvem der deltager i at skabe og forme retningen for innovation, forbedre både kvaliteten og den samfundsmæssige relevans af teknologisk udvikling og samtidig sikre, at fordelene når ud til mere mangfoldige befolkningsgrupper" (forfatternes oversættelse) (OECD, 2025: 103).

Nedenfor har vi skitseret nogle eksempler på, hvordan iterative og åbne innovationsprocesser med succes er blevet organiseret i praksis. De seneste årtiers forskning i offentlig innovation har nemlig peget på en række tilgange, som gør det muligt at bringe forskere, medarbejdere, ledere, borgere og brugere sammen om udviklingen af nye løsninger. Her spiller åben innovation, designtænkning, levende laboratorier, forskningscirkler og borgervidenskab en central rolle.

Udviklingen af den offentlige sektor kræver åbne innovationsprocesser, som – inspireret af *Open Source Software Development*, hvor mange programmører bidrager til udviklingen af et computerprogram – gør det muligt for en lang række aktører at identificere og udvikle nye løsninger (se i øvrigt Chesbrough, 2003a, 2003b, 2006 og 2020, og Schrabe, 2025).

Den britiske professor og praktiker Geoff Mulgan er inde på noget lignede, når han fremhæver behovet for social innovation forstået som innovative aktiviteter, der er motiveret af et mål om at imødekomme sociale behov, og som i overvejende grad spredes gennem organisationer, hvis primære formål er sociale snarere end økonomiske (2006: 144). Én af Mulgans pointer er, at den sociale innovationsproces i stil med den teknologiske involverer forskellige faser af hhv. prototypeudvikling, pilotering, bedømmelse, skalering, spredning, læring og videreudvikling (2006: 151-4), hvilket er helt i tråd med de sidste trin i den danske regerings forståelse af lineær innovation, som vi illustrerede med figur 1 (innovation efterfulgt af test, udvikling og innovation).

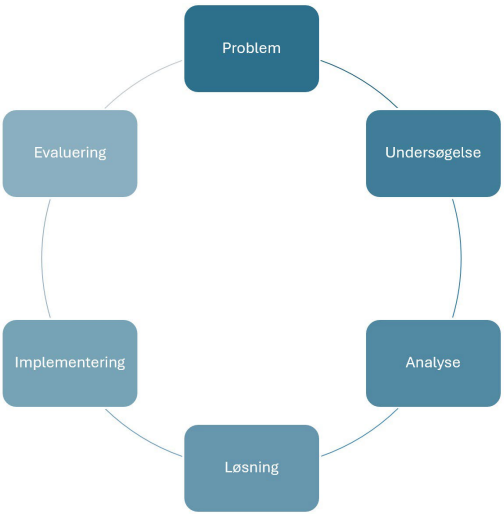
Denne tilgang kendes også som designtænkning, hvor man investerer i iterative og systematiske processer for at skabe løsninger med mennesker i centrum (Meinel og Leifer, 2023: 3, Bason og Austin, 2022: 1742-4). Det systematiske element består i afdækning af problemer, behov og indsigter i et givent felt, mens det iterative element beskriver en tilgang, hvor løsninger og idéer løbende udvikles, afprøves og forfines gennem eksperimenter. Designprocesser realiseres ofte gennem samarbejder, hvor målet er at frisætte fælles viden og energi for derefter at se på problemstillinger med friske øjne. Designprocessen er ikke lineær, men kan med fordel tegnes som en cirkulær proces (uden skarp opdeling mellem de enkelte faser) (se figur 2).

> *I udviklingen af mulige løsninger på samfundsmæssige problemer er det centrale element, at forskningens systematik kombineres med designtænkningens fokus på iteration og eksperiment, hvilket skaber et samlet innovationsforløb*

Designtænkning føjer faserne løsning, implementering og evaluering til de prototypiske faser i en samfundsvidenskabelig forskningsproces (udarbejdelse af problemstilling, gennemførelse af en undersøgelse med dataindsamling, udarbejdelse af en analyse med brug af teori efterfulgt af en konklusion). I udviklingen af mulige løsninger på samfundsmæssige problemer er det centrale element, at forskningens systematik kombineres med designtænkningens fokus på iteration og eksperiment, hvilket skaber et samlet innovationsforløb.

Over årene er der blevet udviklet en række formater, hvorigennem designtænkning kan operationaliseres i forskningen gennem *Living Labs*, *Research Circles* og *Citizen Science*. *Living Labs* (Levende Laboratorier) er rum, hvor åben forskning og innovation understøttes ved at sætte slutbrugeren og dennes behov og ambitioner i centrum for en tværfaglig viden- og løsningsudvikling (Fuglsang o.a., 2021: 2). Løsningerne bliver ofte mere bæredygtige og lettere at implementere, eftersom slutbrugere, beslutningstagere og forskere alle har indgået i en samskabelsesproces, hvor innovationen bliver kollektiv og ejerskabet delt. Tilgangen promoveres f.eks. af Green Solution Center ved Københavns Universitet [Green

Figur 2: Den iterative designtænkning



Kilde: Med inspiration fra Interaction Design Foundation (2019) og Christensen, Gynther og Petersen (2012)

Solutions Centre – University of Copenhagen]. *Research Circles* (Forskningscirkler) har over de senere år vundet indpas i udviklingen af nye indsatsområder inden for sundhed og velfærd i de nordiske lande, hvor de er blevet anvendt til en række formål med fokus på aktiv involvering af målgrupper og brug af forskningsbaseret viden (Møgster, Ness og Reime, 2024: 1-2). Formålet med forskningscirkler er at inkludere brugere og borgere som interessenter i forskningen for bedre at aktivere lokal viden og erfaring.

Citizen Science (Borgervidenskab) har på tilsvarende vis en ambition om at skabe en direkte interaktion og dialog mellem borgere og forskere, og hvor borgere samarbejder med forskere om at besvare virkelighedsnære spørgsmål (Herzog og Lepenies, 2022: 490; Dickinson og Bonney, 2012: 2-5). Ofte vil borgerne være frivillige, men det kan naturligvis også være medarbejdere og brugere i en given institution, som kan være med til at lede et forskningsprojekt eller deltage i dataindsamlingen. Ultimativt kan borgervidenskab, som det kaldes på dansk, ikke alene være med til at skabe større folkeligt ejerskab til den viden, som udvikles i forskningsprojektet, det kan også være med til at gøre forskningen mere socialt robust.

På en større skala er det også muligt at skabe bedre sammenhæng mellem forskning og innovation ved at danne alliancer og netværk, som sigter mod at identificere eller fremme nye løsninger inden for et bestemt område. Et eksempel er ABC for mental sundhed, der siden 2014 har udviklet sig fra et indledende forsknings- og udviklingsarbejde til et nationalt partnerskab med knap 100 kommuner, foreninger, forskningsinstitutioner og virksomheder om at fremme mental sundhed i befolkningen ud fra principperne om at gøre noget aktivt, noget sammen og noget meningsfuldt (Koushede, 2018; Meilstrup o.a., 2022).

ABC for mental sundhed viser, hvordan et forskningsdrevet initiativ over tid kan udvikle sig til en bredt forankret samarbejdsplatform, hvor forskning, praksis og finansiering følges ad. I flere af ABC-kommunerne, heriblandt Slagelse, er indsatsen organiseret som et internt tværgående netværk, hvor forvaltningsområder som skole, dagtilbud, ældre, fritid og folkesundhed samarbejder med civilsamfundet om konkrete aktiviteter. Den arbejdsform trækker på samme logik som levende laboratorier og forsk-

ningscirkler, hvor borgernes behov sættes i centrum for en tværfaglig løsningsudvikling på tværs af sektorer, om end det formelle forskningssamarbejde i ABC-partnerskabet er forankret på nationalt niveau snarere end løbende indlejret lokalt i den enkelte kommune.

EKSEMPEL 1: ABC for mental sundhed

ABC for mental sundhed bygger på den *australske Act-Belong-Commit*-model udviklet ved Curtin University (Koushede o.a. 2015). ABC-partnerskabet er et eksempel på en innovativ proces, der omsætter forskningsresultater til værdi ved at ramme- og retningssætte processer hos 100 partnere, hvor løsninger udvikles i og tilpasses til lokale kontekster. Partnerne har varierende målgrupper og arbejder med indsatsen på forskellig vis, men er forenet om en fælles tilgang, vision og mission, som over tid har skabt nye samarbejdsformer og indsatser på tværs af sektorer. Som led i den nationale 10-års plan for psykiatrien er partnerskabet er gået fra fondsfinansiering til statslige finanslovsmidler og er desuden blevet anerkendt af EU-Kommissionen som et *best practice*-eksempel på mental sundhedsfremme (Meilstrup o.a., 2022).

I det følgende afsnit vil vi tage skridtet fra det brede historiske blik på offentlig innovation til et fokus på velfærdsinnovation mere specifikt.

Behovet for velfærdsinnovation

Udfordringerne med at rekruttere og fastholde medarbejdere i velfærdsprofessionerne afholder ikke borgerne fra at have historisk høje forventninger til velfærdsstaten og dens serviceydelser. Udfordringerne fordrer offentlig innovation, som kan være med til at sikre, at velfærdsydelser også i fremtiden vil kunne leveres med høj kvalitet og høj effektivitet (Fuglsang og Rønning, 2014: 1-2; Torfing og Trianfillou, 2016: 1). Parallelt med Draghis (2024) kritik af den europæiske innovationskraft kan man sige, at der hidtil ikke har været en tæt nok forbindelse mellem de forskellige niveauer i værdikæden fra samfundsvidenskabelig forskning over innovation til test, udvikling og demonstration indenfor hele velfærdssektoren. Selv om effekterne af indsatser i den danske velfærdsstat ofte er blevet målt videnskabeligt af f.eks. VIVE eller Dansk Sundhedsinstitut, står eksemplerne på vellykket offentlig innovation baseret på forskning desværre ikke i kø.

Velfærdsinnovation har derfor ofte været overladt til medarbejdere, som har iværksat eksperimenter og afprøvning af nye tilgange (se i øvrigt Wihlman o.a., 2014: 159). Et dansk eksempel på medarbejderdrevet velfærdsinnovation er Fredericia-modellen for hverdagsrehabilitering, hvor velfærdsydelsen hjemmehjælp blev erstattet med hjælp-til-selvhjælp.

EKSEMPEL 2: Hverdagsrehabilitering

For 15 år siden revolutionerede den såkaldte Fredericia-model de danske kommuners tilgang til visitation til pleje og omsorg for ældre borgere (se Oxlund, 2021). Fredericia Kommune udviklede en helt ny tilgang, hvor plejepersonalet tilbød hjælp til selvhjælp i stedet for klassisk pleje og omsorg (Fersch, 2015: 252). Evalueringer viste, at tilgangen havde en positiv indvirkning på borgernes funktionsevne, ligesom det kun var 15 procent, der blev visiteret til den samme hjælp som tidligere. Kommunen sparede et tocifret millionbeløb samtidig med, at de ældre borgere blev mere selvhjulpne (DSI, 2014: 7). Undersøgelser på nationalt niveau viste efter udrulning til alle danske kommuner, at der på ti år skete et fald i hjemmehjælp til praktiske opgaver for 67-87-årige i Danmark på hele 18 procentpoint (VIVE, 2019: 6), samtidig med at de ældre borgeres livskvalitet forøgedes.

Hvis vi som samfund skal lykkes med at stimulere innovationskraften inden for offentlig velfærd, er det vigtigt, at forskningsviden og -systematik bliver føjet til udviklingen af nye og kreative idéer, så vejen fra invention til innovation bliver så kort som mulig. Som beskrevet i denne artikel kan samfundsvidenskaberne både bidrage til udviklingen af nye proce-

durer og praksisser og til at orkestrere innovationsforløb, hvor viden og perspektiver fra flere aktører bringes systematisk i spil. Med den korte introduktion til levende laboratorier, forskningscirkler og borgervidenskab har vi ovenfor skitseret nogle af de tilgange, som muliggør åbne innovationsforløb på projektbasis.

Der er imidlertid også et behov for, at offentlig innovation indlejres i etablerede organisatoriske strukturer, som kan understøtte samspillet mellem forskning, praksis og beslutningstagere over tid. Schumpeter III kræver institutionelle rammer, som gør det muligt at fastholde samarbejde, eksperimenter, implementering og læring på tværs af organisationer og sektorer, fordi det vil være med til at skabe rum for spredning og skalering af innovative tilgange. Behovet for nye organisatoriske infrastrukturer bliver særligt tydeligt på velfærdsområdet.

> *Samfundsvidenskaberne kan kun indfri deres innovationspotentiale, hvis det lykkes at skabe et innovationsmiljø bygget på samarbejder mellem universiteter og andre vidensinstitutioner såsom VIVE, Danmarks Statistik, Rockwool Fonden og professionshøjskoler, offentlige myndigheder, private aktører, civilsamfund og politiske beslutningstagere*

Der findes allerede en omfattende forskningsproduktion, ligesom der er mange lokale innovationsinitiativer, men forbindelsen mellem forskning, innovation, implementering og spredning er ofte svag. Samfundsvidenskaberne kan kun indfri deres innovationspotentiale, hvis det lykkes at skabe et innovationsmiljø bygget på samarbejder mellem universiteter og andre vidensinstitutioner såsom VIVE, Danmarks Statistik, Rockwool Fonden og professionshøjskoler, offentlige myndigheder, private aktører, civilsamfund og politiske beslutningstagere.

At dette behov er reelt, understøttes som tidligere nævnt af en rapport fra Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, der peger på, at forbindelsen mellem forskning og praksis i kommunerne ofte er svag (Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, 2024: 9-10). Sammen med Aalborg Universitet, Roskilde Universitet, VIVE og Via University College har Københavns Universitet (herunder artiklens forfattere) sammen taget initiativ til at lancere Alliancen for Velfærdsinnovation [Alliancen for Velfærdsinnovation – Københavns Universitet].

Det er alliancens ambition at gøre Danmark til et foregangsland for velfærdsinnovation ved at sikre, at der findes en fælles platform for dem, der ønsker at skabe større sammenhæng mellem forskning, uddannelse og praksis i det offentlige. Alliancen skal bringe viden i spil på nye måder og vise vejen til, hvordan samarbejder mellem universiteter, professionshøjskoler, kommuner, regioner, stat, fonde, private aktører og civilsamfund kan udvikle og skalere løsninger, der bidrager til mere effektive og værdiskabende velfærdsstrukturer.

Mod en bedre infrastruktur for offentlig innovation

> *Hvor vi tidligere alene var forpligtede på at publicere akademisk viden til fagfæller, vil vi i fremtiden have større ansvar for også at omsætte den i praksis*

At universiteterne går forrest i etableringen af Alliancen for Velfærdsinnovation er ikke tilfældigt. Med den kommende revision af universitetsloven vil innovation blive sidestillet med forskning og undervisning som en kerneopgave for universiteterne. I samfundsvidenskaberne får vi derfor et særligt ansvar for at omsætte vores viden om samfundet til bud på nye måder at løse samfundets udfordringer. Hvor vi tidligere alene var forpligtede på at publicere akademisk viden til fagfæller, vil vi i fremtiden have større ansvar for også at omsætte den i praksis. Som artiklen har vist, kan vi ikke alene bidrage til innovation ved at udvikle nye idéer og ved at orkestrere forløb med flere partnere, vi kan også bygge alliancer og indgå i samarbejder, som i fremtiden forhåbentlig vil gøre vejen fra intervention til innovation både kortere og mere systematisk.

Svaret på manglen på velfærdsinnovation er ikke nødvendigvis mere forskning, men måske snarere bedre strukturer til at forbinde forskere, myndigheder, civilsamfund, fonde og virksomheder med det formål, at udvikle nye løsninger, der kan implementeres og skaleres. Når Draghi-rapporten peger på behovet for at styrke innovationskraften og accelerere hastigheden, hvormed forskning kan omsættes invention til innovation, er det derfor også et anliggende for samfundsvidenskaberne, selv om innovation her må forstås bredere end den klassiske teknologidrevne model, der har domineret innovationspolitikken.

Med afsæt i en begrebshistorisk gennemgang har vi argumenteret for, at samfundsvidenskaberne bidrager til innovation på to måder: gennem proces som udkomme, hvor nye procedurer og praksisser udvikles, og gennem proces som forløb, hvor forskere orkestrerer åbne og distribuerede innovationsprocesser på tværs af aktører. Denne dobbelte tilgang gør det muligt at forstå innovation som både et resultat og en iterativ, samskabende bevægelse.

Vi har gennemgået Schumpeter I som den entreprenante model, der har entreprenøren som innovationssystemets centrale aktør, og Schumpeter II som den virksomhedsbaserede model med fokus på specialiserede afdelinger for forskning og udvikling. Dertil har vi præsenteret en vision for Schumpeter III, hvor opmærksomheden rettes mod åbne og distribuerede processer med fokus på, at offentlig innovation i høj grad skal udvikles i samspil mellem medarbejdere, borgere, brugere, forskere og organisationer for at lykkes.

Vi er af den opfattelse, at Danmark har et akut behov for nye organisatoriske infrastrukturer, der kan forbinde forskning, innovation, implementering og skalering på tværs af sektorer. Initiativer som Alliancen for Velfærdsinnovation illustrerer, hvordan sådanne strukturer kan skabe et mere sammenhængende innovationsøkosystem, hvor universiteter, professionshøjskoler, kommuner, regioner, stat, fonde og civilsamfund arbejder ud fra fælles mål og metoder. Ved at kombinere forskningssystematik med iterative, åbne og samskabende processer kan samfundsvidenskaberne være med til at udvikle løsninger, der ikke blot er nye, men også bæredygtige, implementerbare og socialt robuste.

Referencer

Arundel, Anthony, Carter Bloch og Barry Ferguson (2019), "Advancing Innovation in the Public Sector: Aligning Innovation Measurement with Policy Goals", *Research Policy*, 48: 789-98.

Bason, Christian og Robert D. Austin (2022), "Design in the public sector: Toward a human centred model of public governance", *Public Management Review*, 24-(11), 1727–57, https://doi.org/10.1080/14719037.20-21.1919186

Bekkers, Victor (2007), "Modernization, Public Innovation and Information and Communication Technologies: The Emperor's New Clothes?", *Information Polity*,12: 103-7.

Bekkers, Victor, Jurian Edelenbos og Bram Steijn (2011), "Linking Innovation to the Public Sector: Contexts, Concepts and Challenges", i Victor Bekkers, Jurian Edelenbos og Bram Steijn, red., *Innovation in the Public Sector: Linking Capacity and Leadership*, Palgrave Macmillan, Hampshire.

Chesbrough, Henry (2003a), "Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology", Massachusetts: Harvard Business School Press.

Chesbrough, Henry (2003b), "The Era of Open Innovation", MIT Sloan Management Review, Research Highlight.

Chesbrough, Henry (2006), "Open Innovation: A New Paradigm for Understanding Industrial Innovation", i Henry Chesbrough, Wim Vanhavrbeke, og Joel West, red., *Open Innovation: Researching a New Paradigm*, Oxford: Oxford University Press, pp. 1-12.

Chesbrough, Henry (2020), *Open Innovation Results. Going Beyond the Hype, and Getting Down to Business*, Oxford: Oxford University Press.

Christensen, Clayton M. (1997), *The innovator's dilemma: when new technologies cause great firms to fail*, Massachusetts: Harvard Business School Press.

Christensen, Ove, Karsten Gynther og Trine Brun Petersen (2012), "Design-Based research – introduktion til en forskningsmetode i udvikling af nye E-læringskoncepter og didaktisk design medieret af digitale teknologier", *Læring og Medier*, 9: 1-20.

Cohendet, Patrick og Laurent Simon (2017), "Concepts and models of innovation," i Harald Bathelt, Patrick Cohendet, Sebastian Henn og Laurent Simon, red., *The Elgar Companion to Innovation and Knowledge Creation*, Edward Edgar Publishing, pp. 33-55.

Croitoru, Alin (2012), "A review to a book that is 100 years old", *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 3(2).

Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd (20-½24), "Forskningsinformeret velfærdsinnovation i de danske kommuner", Danmarks Forsknings- og Innovationspolitiske Råd, Uddannelses- og Forskningsministeriet, København.

Damanpour, Fariborz, og Deepa Aravind (2011), "Managerial Innovation: Conceptions, Processes, and Antecedents", *Management and Organization Review*, 8(2): 423-54.

De Vries, Hanna, Victor Bekkers og Lars Tummers (2016), "Innovation in the Public Sector: A Systematic Review and Future Research Agenda", *Public Administration*, 94(1): 146-66.

Dickinson, Janis L., og Rick Bonney (2012), "Introduction: Why Citizen Science?", i Janis L. Dickinson og Rick Bonney, red., *Citizen Science: Public Participation in Environmental Research*, Cornell University Press, Comstock Publishing Associates, pp. 1-14.

Draghi, Mario (2024), "The future of European competitiveness Part A | A competitiveness strategy for Europe," Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Etzkowitz, Henry (2003), "Innovation in Innovation: The Triple Helix of University-Industry- Government Relations", *Social Science Information*, 42: 293-337, https://doi.org/10.1177/05390184030423002

Fagerberg, Jan (2006), "Innovation: A Guide to the Literature", i Jan Fagerberg og David Mowery, red., *Oxford Handbook of Innovation*, Oxford: Oxford University Press, pp. 1-22.

Fagerberg, Jan (2013), "Innovation – a new guide", *TIK Working Papers on Innovation Studies*, no. 20121119, Oslo, TIK.

Fersch, Barbara (2015), "'Det nye ord rehabilitering' – lokale policy-aktørers syn på hverdagsrehabilitering som (nyt) koncept i ældreplejen", i Per H. Jensen og Tine Rostgaard, red., *Det aldrende samfund: Udfordringer og nye muligheder*, København: Frydenlund, pp. 252-69.

Fuglsang, Lars (2010), "Bricolage and invisible innovation in public service innovation", *Journal of Innovation Economics & Management*, 5: 67-87.

Fuglsang, Lars (2024), "Innovation", i Lex på lex.dk, hentet 14. marts 2026 fra https://lex.dk/innovation

Fuglsang, Lars og Jon Sundbo (2007), "The Organizational Innovation System: Three modes", *Journal of Change Management*, 5(3): 329-44.

Fuglsang, Lars og John Storm Pedersen (2011), "How Common is Public Sector Innovation and How Similar is it to Private Sector Innovation?" i Victor Bekkers, Jurian Edelenbos og Bram Steijn, red., "Innovation in the Public Sector: Linking Capacity and Leadership", Hampshire: Palgrave Macmillan, pp. 44-60.

Fuglsang, Lars, og Rolf Rønning (2014), "Introduction: Framing innovation in public service sectors: a contextual approach", i Lars Fuglsang, Rolf Rønning og Bo Enquist, red., *Framing Innovation in Public Service Sectors*, New York, Routledge, pp. 1-17.

Fuglsang, Lars, Anne Vorre Hansen, Ines Mergel og Maria Taivalsaari Røhnbæk (2021), "Living Labs for Public Sector Innovation: An Integrative Literature Review", *Administrative Sciences*, 11(58): 1-19.

Gopalakrishnan, Shanthi og Fariborz Damanpour (1997), "A review of innovation research in economics, sociology and technology management", *Omega – The International Journal of Management Science*, 25(1): 15-28.

Greve, Bent (2023), "Krise i den danske velfærdsstat?", *Økonomi & Politik*, 96(3): 83-95, Visning af: Krise i den danske velfærdsstat?

Greve, Bent og Tine Rostgaard (2023), "Introduktion: Velfærdsstaten i krydspres", *Økonomi & Politik*, 96(3): 6-10, Visning af: Introduktion: Velfærdsstaten i krydspres

Hartley, Jean, Rolf Rønning, Lars Fuglsang og Karin Geuijen (2022), "Innovation Concepts and Processes", i Rolf Rønning, Jean Hartley, Lars Fuglsang, Karin Geuijen, red., *Valuing Public Innovation*, Switzerland: Springer Nature, pp. 21-60.

Héraud, Jean-Alain (2017), "Science and innovation", i Harald Bathelt, Patrick Cohendet, Sebastian Henn, og Laurent Simon, red., *The Elgar Companion to Innovation and Knowledge Creation*, Edward Edgar Publishing, pp. 56-74.

Herzog, Lisa, og Robert Lepenies (2022), "Citizen Science in Deliberative Systems", *Minerva*, 60(4): 489-508.

Interaction Design Foundation (2019), "The Basics of User Experience Design", online publication, Interaction-design.org

Koushede, Vibeke (2018), "Mental sundhed til alle – ABC i teori og praksis", Syddansk Universitet, Statens Institut for Folkesundhed, Mental_sundhed_til_alle.pdf

Koushede, Vibeke, Line Nielsen, Charlotte Bjerre Meilstrup og Rob Donovan (2015), "From Rhetoric to Action: Adapting the Act-Belong-Commit Mental Health Promotion Programme to a Danish Context," *International Journal of Mental Health Promotion*, 17(1): 22-33, https://doi.org/10.1080/14623730.2014.995449

Kuhlmann, Stefan, Philip Shapira og Ruud Smits (2010), "Introduction. A Systemic Perspective: The Innovation Policy Dance," i Ruud E. Smits, Stefan Kuhlmann og

Phillip Shapira, red., *The Theory and Practice of Innovation Policy*, Edward Elgar Publishing, pp. 1-21.

Malerba, Franco og Luigi Orsenigo (1995), "Schumpeterian patterns of innovation are technology-specific", *Cambridge Journal of Economics*, 19: 47-65.

Mazzucato, Mariana (2013), "Financing innovation: creative destruction vs. destructive creation", *Industrial and Corporate Change*, 22(4): 851-67.

McCraw, Thomas K. (2007), *Prophet of innovation: Joseph Schumpeter and Creative Destruction*, Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge.

Meilstrup, Charlotte Bjerre, Line Nielsen, Malene Kubstrup Nelausen, Amalie Oxholm Kusier, Carsten Hinrichsen, Ziggi Santini og Frederik Schou-Juul (2022), "ABC for mental sundhed – mental sundhedsfremme for alle", Københavns Universitet.

Meinel, Christoph, og Larry Leifer (2023), "Introduction/Roadmap," i Christoph Meinel og Larry Leifer, red., *Design Thinking Research: Innovation – Insight – Then and Now*, Springer, Cham, pp. 1-11.

Mulgan, Geoff (2006), "The Process of Social Innovation", *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 1(2): 145–62, doi: https://doi.org/10.1162/itgg.-2006.1.2.145

Møgster, Birthe, Ottar Ness og Marie Alvestad Reime (2024), "Research circles as a method for implementing new services in the public health and welfare system", *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 19(1), https://doi.org/10.1080-/17482631.2024.2366087

National Audit Office (2006), "Achieving innovation in central government organisations: Detailed research findings", report by the controller and auditor general, HC 1447-II Session 2005-2006 | 25 July, pp. 1-60.

OECD (2005), "Governance of Innovation Systems", vol. 1., Paris: OECD Publishing.

OECD (2025), "OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2025: Driving Change in a Shifting Landscape", OECD Publishing.

OECD/Eurostat (2018), "Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation", 4. udgave, *The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities*, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg, https://doi.org/10.1787-/9789264304604-en.

Oxlund, Bjarke (2021), "Når værdighed rimer på uafhængighed: En antropologisk analyse af ældrepolitikkens fordringer om aktivitet og selvhjælp", *Økonomi & Politik*, 94(1): 62–71. doi: 10.7146/okonomiogpolitik.v94i1.126067.

Pollitt, Christopher (2011), "Innovation in the Public Sector: An Introductory Overview", i Victor Bekkers, Jurian Edelenbos og Bram Steijn, red., *Innovation in the Public Sector: Linking Capacity and Leadership*, Hampshire: Palgrave Macmillan, pp. 35-43.

Regeringen (2025), "Strategiske prioriteter for forskning og innovation 2026-2029", Uddannelses- og Forskningsministeriet.

Rossi, Federica (2002), "An introductory overview of innovation studies", MPRA Paper No. 906, pp. 1-32.

Rønning, Rolf, Jean Hartley, Lars Fuglsang og Karin Geuijen (2022), "Introduction", i Rolf Rønning, Jean Hartley, Lars Fuglsang, Karin Geuijen, red., *Valuing Public Innovation*, Springer Nature: Switzerland, pp. 1-20.

Schrape, Jan-Felix (2025), "Distributed Innovation Process: Collective Invention, User Innovation, and Open Innovation", i Ingo Schulz-Schaeffer, Arnold Windeler, Birgit Blättel-Mink, red., *Handbook of Innovation*, Springer Nature Switzerland.

Schumpeter, Joseph A., (1934), *The Theory of Economic Development: An Inquiry into Profits, Capital, Credit, Interest and the Business Cycle*, New Brunswick (U.S.A) and London (U.K.): Transaction Publishers.

Sørensen, Eva, og Jacob Torfing (2022), "The Three Orders of Public Innovation", *Nordic Journal of Innovation in the Public Sector*, 1(1): 35-52.

Torfing, Jacob og Peter Trianfillou (2016), "Enhancing Public Innovation by Transforming Public Governance?", i Jacob Torfing og Peter Trianfillou, red., *Enhancing Public Innovation by Transforming Public Governance*, Cambridge University Press, Cambridge, pp. 1-31.

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (2019), "Hjælp til svage ældre", udarbejdet af Tine Rostgaard og Mads Ulrich Matthiesen, København: VIVE.

Weisdorf, Matti, Kasper Tang Vangkilde og Simon Lex (2025), "Diverging energy horizons: Rethinking public resistance in the Danish renewable energy transition", *Energy Research & Social Science*, 121, Article 103945.

Wihlman, Thomas, Magnus Hoppe, Ulla Wihlman og Hélène Sandmark (2014), "Employee-Driven Innovation in Welfare Services", *Nordic Journal of Working Life Studies*, 4(2): 159-80.